

- 1 Go phasa (efa) Badimo Page 1 - 7
- 2 Go hegela Badimo Lenyalo (tšeano) Page 8 - 11
- 3 Go phasa Badimo ga ngwana yo a nang le menyaga e 12 go isa go e 15 Page 12 - 15
- 4 Go phasa Badimo diruiweng Page 15 - 24
- 5 Sereto se go retilwego Patabata Marote Nkadimeng Page 24.

1

Go phasa badimo: (Go efa badimo)

Badimo ke batho ba ba hwilego ba sa hlweng ba phela, ba ba bulukilweng mabitleng.

Monna so, leina ke Senyane Komane, Sebina, monna yo o ile a swarwa ke bolwetsi lebaka le le telele le e ka bang dikgwedi tse 3 goba tse 4, a robotse fase a babja. Ka morago a thoma go ba kaone. Ge a le kaone a thoma go fela a lora a bona tatagwe e a hwileng ka ngwaga wa 1918; a lora a mmona ka mahlo ompa go se polelo. Taba e ya toro e diregile lebaka la matšatši a 3, a lora a bona tatagwe yo a hwileng kgale. Gona monna yo wa molwetsi a ya ngakeng a laodisetsa ngaka taba ya diloro tsa gagwe, le go lora ga gagwe, ka mo a lorago ka gona ka morago ga ge a le kaone bolwetsing.

2

Ka gona ngaka ya mo pbekola ka ditaola tsa yona, ya mmotša ya re: Go lora ga gago o bona tatago e be e se toro, e be e le yena tatago ka nosi, o rata go tla go go bitsa gore o tle go yena, bokaone ke gore o mo rapele pelaelo ya gagwe e re: O ja o ntima, ka gona o rata go go bitsa; ka gona ke ga yena Senyane a laela mosadi wa gagwe go apeya bjalwa, bjo bo tona. Ge bjalwa bo dirilwe bo apellwe, a laletsa batho banna le basadi gore o na le modiro wa go phasa (go efa) badimo. Ge bjalwa bo hlotlilwe gwa tsewa bjalwa bja thlotlwa ka moeta le maphoroma ka mostana "maphoroma" ke bjalwa bjo bo sa hlotliwang.

3

Gwa iwa mo go bolokilweng mok alabje yowe, batho ba ya ka bontshi e le banna le basadi, ge ba fibla mo lebitleng, ba bea bjalwa bjo mo kaufsi le lebitla e le mehuta e mebedi thlotlwa le maphoroma, gona go tla e mong e a tsebang go reta ga gabo motho

RM/

yo wa mohu le mo a boang gona a reta a fele a re: Hlabirwa a Ngwato a Pheladi a Bauba, hle le balela ngwana yo wa gago.

Ge a feditšo reta gona molori o tsea sego sa mokgopu o ga bjalwa bja maphoroma o tshela mo lebitleng, o bolela a re: Tata hle Hlabirwa a Ngwato tsea o je o ntebalele ke a go rapela. O dira bjalo le ka bjalwa bja thlotlwa, a fele a e nwa ka go nyane a tshela lebitleng a re: Hlabirwa a Ngwato ntebalele, sidi dijo a re je mmogo. Gona e mong le e mong ya lego mo lebitleng a felegeditseng molori, le yena o ga bjalwa ka nosi a e nwa a fele a re Hlabirwa Ngwato le balela ngwana wa gago, ge a rialo o tla fela a tshela bjo bonyane mo godimo ga lebitla. Bjalwa bjona bjo bja go phasa badimo ga bo gelwe, e mong le e mong wa ikgela ka nosi.

Ge ba feditse modiro wa mo lebitleng va boela gae lapeng la molori, ge ba fihla go tsewa pitsa e kgolo ya nkgo e bewa mo gare ga lapa e tlatswa bjalwa, gomme e mong le e mong yo a leng mo monyaneng o wa go phasa (efa) badimo o a ikgela ka nosi go fihlela ge a khose, mang le mang yo a nwang bjalwa bjo ga a swanela go fetsa sego se sa mokgopu o swanela go fela a sadisa bjo bo nyane ka mo mokgopung, bjona bo tshollwa fase ke monwi, a fela a bolela a re; le balela Hlabirwa: re a go rapela re re siao mabele ja le rena, re a go rapela. Ge modiro wa go nwa bjawa o fedile molori a tsea pudi ya phooko a e hlaba a tsea moswang a o isa kua lebitleng, a o bea mo hlogong ya lebitla, ba boela gae, nama ya phooko ya apeiwa yohle gore bohle ba je.

Pele ga ge e lewa go tsewa dinamanyana tse nyane le maratswana le ona a isa kua lebitleng e bewa mo hlogong ya lebitla, ka polelo ya gore: Sidi dijo Hlabirwa a Ngwato ntebalele; go bea yena molori ka nosi, a na le ba leloko labo. Ge ba fihla lebitleng pele a bea dinamana tse le maratswana ao go tla yena motho yo a tsebang go reta mohu yo le mo a boang, ge a feditse reta, gona molori a bea namana tseo le ona maratswana go boelwa gae. Mo bjalweng bjo le mo nameng e ga go tshelwe sehlare le yena molori ga a noswe sehlare se sengwe.

Modiro o wa go phasa (efa) badimo mo go ona ga go nyakege sehlare, sehlare e no ba ge ba ka tsea dijo tse diretswang morero o, ba bega ka tsona.

7 Kua lebitleng, ka direto le ka mantsu a go phopotha. Ge modiro o o fedile molori o nyaka setsibana se se nyane sa letlalwana la Polomeetsi o roka mokotlana o monyenyane ka lesika la pudi e hlabetsweng ona modiro o, ge o rukilwe, mo go ona go tshelwa moro-
 kwanyana o monyane wa bjalwa bjo bo beng bo apetswe ona modiro o, gape go ntshiwa mobunyana o monyane mo lebitleng la mohu o hlakanywa le morokwanyana oo di rokelelwa mo mokotlanyaneng, molori o apara mo molaleng wa gagwe, eba taetso ya gore: Motho yo o phasitse (efile) badimo.

Mokotlana wa tlalo la polomeetsi o rukilweng ka lesika o aparwa ka lona lesika la phoko e hlabetsweng modiro wa phaso mo molaleng.

O na mataatsi a yena morena Senyane o fodile o a sepela ka lethabo le go dira mediro ya gagwe, lethabo ka gore: Ke rapetse ke phasitse (efile) badimo gomme ba nkwele.

8

Go begola badimo lenvalo tšoano.

9 Ga lesogana goba kgarebe a ka hwelwa ke batswadi, ke gore tatagwe le mmagwe, pele ga ge a nyalwa, gona e tla re mohlang a nyalang goba a nyalwang ge dijo tsa monyanya di lukisitse mabjalwa a hlotlilwe kgomo e hlabilwe go tsewa bjalana bja thlotlwa ka moetana le maphoroma ka moetana le namanyana e besitsweng go bitswa meloko, go lwa lebitleng (Mabitleng) la motswadi, bo nwelwa gona ba fela ba tshela mo godimoga lebitla mo hlogong ba fela ba bolela ba re . Kgosi (tata) (nna) re tlile go go begela gore re tseisa ngwana yola wa gago soo, a nke o re dumslele o thabe le rena o je le rena hle Phahla a Dimu le Mahlako a Pebetsi. Bana ba gago siba ba kopana le hono ba fe mahlates a ba na le mabele, le diruiwa: e mong le e mong e a lego fao o tla fele a ekgela bjalwa le maphoroma a e nwa a tshela lebitla a bolela o na mantsu eo, ge ba feditse ba beya namana ela e besitsweng mo lebitleng hlogong, ba tshela le moswang wa kgomo e hlabilweng.

RM/

Ba boela gas ka lethabo le ka direto ba re: Re tswa go begela
 batswadi lenyalo la bana. Gona dijo tsa monyanya di a dirwa di a
 abiwa di a lewa, monyanya o a fela. E tla re mohleng banyadi ba ba
 bang le ngwana e mofsa wa leseya gona go apeliwa bjälwa gape go
 bitswa meloko, go bjälwa bo lukile go tsewa bjälwa ka moetana le
 maphoroma go iwa kua mabitleng a batswadi, eleng bo makgolo a
 10 lese a le, lese a le lona go le sale gas le iswa gona kua mabitleng.
 Go bitswa yo a ba tsebang gabotse wa leloko o ga bjälwa o tshela
 mo lebitleng, o bitse mong wa lona ka leina o a mo reta ka
 bothakga o re: Re tlišitse setlogolwana sa gago se se ke lesogana
 goba ke mositsana šoo kgoši re re: Re fepiše hle thobela, ba dira
 bjalo le lebitleng le makgolo agwe le la rragoloagwe ka gona e
 mong le e mong yo eleng fao mabitleng a bo koko a ngwana, o tla
 fele a e ga bjälwa a e nwa a sadisa bjo bo nyane ka fa segong sa
 mokgopu, a fele a ba tshela fa lebitleng a bolela a re: Phaahle!
 Pheledi! Re tlišitse tlogolo sa gago se se, re fepise re thuse
 go mo airoša mello, a riyalo a fele a reta bona bahu bao eleng
 11 bo makgolo a ngwana. Ge modiro wa mo mabitleng o fedile go iwa
 gas lapeng la bo lese. Sobjälwa bo ntshiwa ka moka, bo bewa mo
 gare ga lapa, gore mang le mang a nwa, yo a laleditsweng le yo a
 tlišeng feela ka go kgopela. E mong le e mong yo a nwanng o
 swanetse go ikgela ka nosi, a fele a bolela a re: Phaahle!
 Pheledi a bauba! Re fepiseng ngwana a gole le be lesogana,
 mohlabani wa marumi goba kgarebe mothibi wa difata.

Ge morero o wa dijo o fedile, batswadi ba nyaka leralana la
 setswaro sa mokgalabje goba pheta lega e le sa mokgekolo goba
 yona pheta, le ga e ka ba thorwana e se dikae tsa pheta ya bo koko
 wa ngwana yo e follelwa ka lesiika la nku, ngwana o tlemelelwa
 12 yone mothekeng. Ga pheta e se gona go setiwa leralana la setswaro
 sa mokgalabje goba mokgekolo le a ohliwa gabotse, gomme ngwana a
 o a le sokiswa goba go le apara mo molaleng bjalo ka pheta seo
 ke phako ya gore go rapetse batswadi bo makgoloagwe.

Le mohleng ngwana yo a reelwa leina o tla isiwa gona mabitleng
 a bo koko agwe le mohleng a isiwago lebollong go dirwa ka yona
 tsela eo ya go isiwa mabitleng ka bjälwa. Fao go bitswa ka lona'
 leina la gore: Go phasa goba "efa" badimo. Ke gore go rapela

badimo.

- 13 Go phasa "efa" badimo ga ngwana yo a nang le menyaga e 12
go isa go e 15.

Gona go lemogiwa ke batswadi ge ba ka bona ngwana a ota a fele a ota a sa none le ge a sa babje. Gona batswadi ba tla nyaka ngaka gore e laole ngwana yo ka dipheko, gona dipheko di tla ntsha se eleng molato go ngwana yo bakeng sa go ota ga gagwe, ge a ka hwetsa mo mmeleng wa gagwe go se bolwetsi, gona o tla bolela gore: Ngwana yo o na le badimo. Ka gona bo makgoloagwe ba rata go mmita, goba e mong wa leloko labo yo a sa hlweng a phela, ga e ka goba mohlomong bo makgoloagwe bohle ba sa phela le batswadi go

- 14 ba swanetso mo isa lebitleng ka bjala le ga e le ka seruiwa se ka hlabjang. Ge e le tshwanelo ya gore a iswe mabitleng ka bjala gona bo tla apoa ke batswadi ge yo budule gwa tsewa thlotlwa le maphoro- ma gwa iwa le tsona mabitleng, gwa thongwa ona modiro wa go reta, go nwiwa go tshelwa lebitla ka bjala, go fele go kwala mantso a go rapela bjala ka ge go fele go kwala gore: Lebelela se ise pelo mafisa. Ge go hwetsana e le tshwanelo ya gore go hlabje seruiwa ka mo ngaka e ka phokolago ka gona, se tla hlabja gwa iswe moswang le dinamana le maratswana kua lebitleng, ge tseo di bewa mo lebitleng moreti wa mohu wa lebitla le yo a mo tsebang gabotse o swanetso ba gona, go reta le go rapela le kua lapeng ga go lewa nama e, baji bohle ba swanetso ja ka go fela ba rata ba kgopela ba re: Mo lebelele hle! Se ise pelo mafisa.

- 15 Gape ge ngwana a ka tlogelwa ke batswadi gomme a thama go ota le ge a sa babje a sa hlaelele sa go ja. Gona go lemogiwa ke bafepi gore ngwana yo o na le kgolelo, gona go tshelwa meetsi ka pitsaneng e nyane a iswa kua lebitleng ka lebaka la tsatsana-aebelela gona meetsi a robala mo lebitleng go tshetswe mobunyana o monyane wa phupu ya lebitla ka mo meetsing e tlo re la ka moswana pele letšatši le hlaba, mofepi wa ngwana yo o tla tsogela kua mabitleng go yo tsema meetsi ao, gomme a noswa ngwana yo a bonalang gore o le kgolelo mo meetsing ga go tshelwe sehlang se seng kante le ona mohu wa phupu ya lebitla la mohu, ka morago ga nyakwa tshetlana ya lekopelwana la moetana o o ileng wa ka pshatlalwa lebitleng

801

K34/79

6

16 mohlang wa poloko ya mohu yo yona e dirwa nthetelgwana e
 thulwa lesobana mo gare ngwana o e apara mo molaleng ke Pheka
ya leka
pele, la
moelana yona
 pheko; e aparwa ke lesika la nku le le ohlilwego gabotse go lekana
 molala wa ngwana eo. Pheko e ga e apolwe e tloba ya kgaoga ka nosi
 mohla lentiana le la lesika le onalago ge e kgaogile e tlogile mo
 molaleng ga e sa topja go aparwa gape e lahlelwa mo godimo ga
 hlaka ya ngwako wa bo ngwana eo.

Go diasa (efa) padimo diruiwang.

17 Monna e mong wa mohumi o be a le gona leina ke Patabata
 Morote Nkadimeng. Monna yo o hwile ka ngwaga 1938. O na le morwa
 wa gagwe yo a phelang ke Mmamang Marote, ke morwa wa gagwe wa pele
 (e mogolo).

Monna yo Patabata e be e le mohumi, a ruile dinku le dikgomo,
 ka morago ga lehu la gagwe dikgomo tsela tsa gagwe tsa thoma go
 hwa le go sehlwe di tswela pele mo tswalong ka morago ga menyagana,
 le dinku tsa thoma go hwa di bolaya ke bolwetsi bja dinku bjo
 bo bitswang seopa-hlogwana. Ge morwagwe Mmamang a bona taba e ya
 lehu la diruiwa tse a thoma go nyama kudu le go tlalelwa. A be a
 ya go dingaka go yo laola gore ba umotse gore a molato keng, ga
 diruiwa tse di ehwa ka mokgwa o! Ngaka ge e mo laotse ka dipheko

reta gwa batamela yena morwa wa mokgalabje yo a retwang a le lebitleng, a rapelwago e leng Mmamang. Le yena a tsea sego sa mokgopu a ga bjalwa bja thlotlwa a nwa a fele a topetsa a tshela godimo ga lebitla le mo hlogong ya lebitla, a fele a bitsa a re: Tata, Montswadi, Kanyane wa Morwaswi, ngwana Mahlako, a Mmamorsi! Ntebelele tata sa nkamoge leruo la gago tata, ke ngwana wa gago, hie kgosi, ngwana-phosa dira ga a bolawe! Pelo tlala! Pelo tlalologa. A di je mago nageng a soko dinaale. A dira bjalo le ge a tshela maphoroma a bjona bjalwa a tiisa a re: Tata, ke tla be ka go hlobosa go bana ba gago le go meloko le metswalo ya gago le go kgoši ya motse wa geno. Ge a feditse diithatharatho tsa gagwe le dithapelo, gwa ema monnagwe wa lesogana, le yena a dira bjalo, ka mogolwane, a rapela tatagwe ka go tshela lebitla ka bjalwa a le nosa le yena ka nosi a enwa a fele a tshela gape le gape a enwa a rapela a reta. Gwa ba bjalo le go dikgatsedi tse pedi tsa gagwe ba reta le go rapela. La mafelelo gwa ema Rrangwaneagwe eleng Mphable, yena a ga bjalwa a bo muma a phsela lebitla a ratharathela ngwana eo wa mogolwane, a ga gape a phsela lesogana a mo sola ka mantso a ge a sesu a hlobosa tatagwe a mo rapelela a be a mo laya gore a hlobose tatagwe a be a hlobose le mmagwe ka pholo le kgapa ya nku.

21

22 Ge modiro wa mo lebitleng o fedile gwa iwa dijong tse di apellweng mo mohlareng o mogolo wa moswana o leng mo hleng le lesaka le mokgalabje eo a bulukilweng go lona eleng la dikgomo tsa gagwe. Batho ka bontshi ba bokana mo dihlareng le dihlasaneng tse di leng mo hleng le lesaka ba ja dinama le ga nwa mabjalwa mang le mang e a jang le e a nwang o fele a sega nama a e nwa bjalwa a bolela a re: Lebalela ngwana wa gago, Kanyane a Morwaswi. Nama e ga e segelwe, bjalwa bja ga bo gelwe, mang le mang e o itshegela nama ka nosi a ja a ikgela bjalwa ka noši a nwa a fele a reta, a fetša ka gore: Lebalela ngwana wa gago tau e tswang Tswako. Modiro o wa go phasa badimo o dirilwe ka la 5/8/47 ka morago ga dibeke tse 6.

23 ka la 17/9/47 Mmamang a dira modiro wa thlobosa ya tatagwe, a mo hlobosa ka pholo tse pedi, e hlaba le e thamaga. A hlaba e ngwe gape kgomo e phaswana le kgapa e thseka ya ba tsa thlobosa ya mmagwe. Aowa batho mo motseng wa morena Mmamang e be e le ba

bantshi kudu, meloko metswalo. Bagwera le bohle ba leago, gwa lewa magobe le dinama se se beng se sa dirwa mo thloboseng e be e le bjalwa. Gwa tsewa seripana sa sebetse sa kgomo e ngwe le e ngwe e hlabilweng le seripana sa pelo tsa iswa lebitleng la mokgalabje go ba sebeggo le dinamana tse nyane tse apeilweng gore le yena a bone gobane lehono o hlobositswe ka morago ga matsatsi a 10 ka la 28/9/47

24 a ntsha pholo e tshumu a e isa mosate ga kgosi go mo hlobosa, kgosi a thabela taba e a hlava pholo e mo kgorong ya motse wa gagwe mo mosate dinama tsa yona tsa apwiwa mo kgorong tsa lewa ke bohle ba kgoro ya mosate le kgosi le ba setshaba.

Ge modiro wa thlobosa ya dijo o fedile, Rrangwanagwe a mo laela gore a hlobose e mong le e mong wa bana babo ka seruiwa se se phelang. Mmamang a dumela a neela monnagwe dikgomo tse pedi tsa dithole. E mong le e mong wa dikgaetsedi tse 2 a mo fa kgomo ya sethole le kgaetsedi tsa tatagwe a neela e mong le e mong wa bona kgomo ya sethole le nku, e le kgaetsedi tsa tatagwe ba 3 ga e le

25 Rrangwanagwe yena a mo neela kgomo ya tswetsi.

Modiro wa go phasa (efa) badimo le wa thlobosa wa fela fao.

Se ke sereto se ba beng ba reta ka sona mobla e le oo.

"Tau e tswang tswako, ngwana
 phaga ya malele a maenyane le
 Sekome sa hlogo ya tau letlalo
 la motho, ngwana magoši a mabedi
 a dutseng Dikgabje, ke Segolo o
 dutse le Lekgalake wa boraro ke
 Maruane a kobeng, ba loswa ka
 Tama kgosi. Ga e le Tama ke yabo
 Segolo le Kphelane a mangana
 ngwana Hlabane a mabala a nkobo
 a Hlabane se ya bolata Magorong
 a bo rrabatho a bo Mothithi a Lesibe
 Tau ge e tlola bothakga e tlola manakaila
 e gata ka boro bja pele bja morago bo
 a gana kua ga Malekala a Mokwena
 ga thabana ya phula marole magolo
 maja a boifa."

K34/79 (dikgagara) tsa yona ya mmotse ya re diruiwa tse di bolawa ke tatato Marote Nkadimeng! O a belaela ~~mokgalabje Patabata Marote.~~ (7)

18(belaela) ka ge o sešo wa mo hloboša ka selō gore a e hwa; ka gōna o rata gore diruiwa tše tša gagwē di hwē tšohle di mo latšlš. Ngaka ya re: "Bokaone ke gore o mo rapšlš o be o mo hloboše, gōna ga o dirile bjalo, o tla bōna, diruiwa tše di tla lesa go hlwa di e hwa. Ka gōna monna yo Mmamang a amogēla keletšo ya ngaka, a thōma go bolšla le mohumagadi wa gagwē gore a dirš bjala bjo bo ntšhi kudu. Ka gōna mosadi a dumēla, a ina mmela wa tekanyō ya mokotla gore bjala bo dirwē. Ga bjala bo dirilwe, bo apeilwe, bo budule, a thōma a laletša meloko le metswalō le bagwēre le ba leago. Bjala bjo bo apeilwego bjo bo hlotlilwe, bja rwalšlwa kamoka kua mabitleng, mo go bolokilweng

19 mokgalabjš Patabata. *Marote,*

Morwa wa gagwe a tsena lesakeng a ntsha pholo e ntsho e nonneng le kgapa e nthlwa tsa iswa gona kua lebitleng go yo belaelwa gona, aowa tsa hlabja ba tsea madi a diruiwa ba gasa lebitla ka ona, meswang ya diruiwa ya tshelwa mo lebitleng dinama tsa apeilwa. Ga di budule gwa bitwa batho x ba 2 ke monna le mosadi, bao ke bareti ba go reta mohu yo, mo lebitleng gwa tlišwa bjalo bja thlotlwa le maphoroma ka moetana.

Moreti a tshela mo lebitleng maphoroma le yona thlotlwa a fele a e nwa, gwa ba bjalo le go moreti wa wa mosadi, ba reta mohu yo, ba fele ba re: Aowa tau le balele ngwana wa gago Tau, a Tswako! Tau e tswang Seokodibeng. Mo le balele tau se mo amoge bohwa o tla jang o tla fepa kang bana! A e thawe le bja hle tau ya Tswako! Thipa gomela ba ija, batho ga se dikgokonyana. Ge ba feditse go

20

RM/